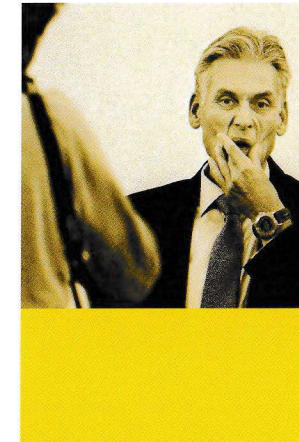

Redaktion

VIBEKE BORBERG
HJARN v. ZERNICHOW BORBERG
CHRISTIAN SUHR
NIELS VALDEMAR VINDING

NÅR MEDIERNE SÆTTER DAGSORDENEN

DJØF FORLAG

KAPITEL 1

Berlingskes afsløringer af den omfattende hvidvask i Danske Banks estiske afdeling

Af Ole Risager

Dette kapitel gennemgår dagbladet Berlingskes afsløringer af den omfattende hvidvasksag i Danske Banks estiske afdeling. Først gennemgår jeg hvidvask-sagen med særlig fokus på Danske Banks indtjening i Estland og særligt fra de udenlandske kunder. Herefter redegør jeg for den fri presses betydning for, at sagen er kommet til offentlighedens kendskab, hvor ikke blot Berlingske, men også Financial Times har haft en afgørende rolle i relation til Danske Bank-toppens ansvar. Til sidst diskuterer jeg kort Finanstilsynets passivitet og den tvist, der er mellem det estiske og det danske finanstilsyn.

Indledning

De tre journalister på Berlingske, der var de første til at bringe artikler om Danske Banks hvidvask i Estland, har været afgørende for, at denne skandale er kommet til offentlighedens kendskab, og nu også er under efterforskning af bagmandspolitiet.¹ Uden deres indsats ville svindelen med stor sandsynlighed have været død og begravet. Og da vi taler om hvidvask for potentielt op mod 1.500 mia. kroner, ville der have været yderligere støtte til Balzacs dystre vurdering, at bag enhver stor formue, er der en forbrydelse, der – underforstået – aldrig bliver opklaret.²

Som jeg redegør for i kapitlet, er sagen nemlig den, at de danske myndigheder hele vejen igennem er på bagkant med udviklingen: Når de præsenteres for nye alarmerende oplysninger i medierne, tilkendegiver de ganske vist, at de vil følge sagens udvikling tæt. Og det er også muligt, at de gør, men de kommer altid sent på banen.³ De første alvorlige kritikpunkter og påbud fra Finanstilsynet kommer således først i maj 2018, altså to et halvt år efter at Danske Bank-vaskeriet i Tallinn er lukket ned.

Bagmandspolitiet (SØIK) kom også sent i gang og lang tid efter, at sagen har kørt i medierne. SØIK meddeler i august 2018, at man nu har åbnet en efterforskning af sagen. SØIK har efterfølgende rejst tiltale mod Danske Bank.

I relation til Finanstilsynet hænger tilbageholdenheden formentlig sammen med, at Finanstilsynet er af den opfattelse, at hvidvasktilsynet med Danske Banks filial i Tallinn alene hører under de estiske myndigheders ansvarsområde. Denne opfattelse deles imidlertid ikke af esterne. Uenigheden mellem de to tilsyn har i begyndelsen af 2019 ført til en polemik i medierne om ansvar og skyld, altså godt tre år efter, at det hele er en saga blot.⁴ Nedlukningen af afdelingen for udenlandske kunder, der var centrum for svindelen, skete i øvrigt på forlangende af det estiske finanstilsyn i 2014. Ifølge esterne sker det uden, at Finanstilsynet udviste nogen særlig interesse i sagen.

Som følge af de estiske myndigheders utilfredshed med både Finanstilsynets syn på ansvarsfordelingen og kommunikationen i offentligheden, valgte det estiske Finanstilsyn den 19. februar 2019 at meddele Danske Bank, at banken er uønsket i Estland, herunder at banken skulle være ude af landet inden otte måneder, og inden da have sørget for, at alle tilbageværende estiske kunder er overflyttet til en anden bank.⁵

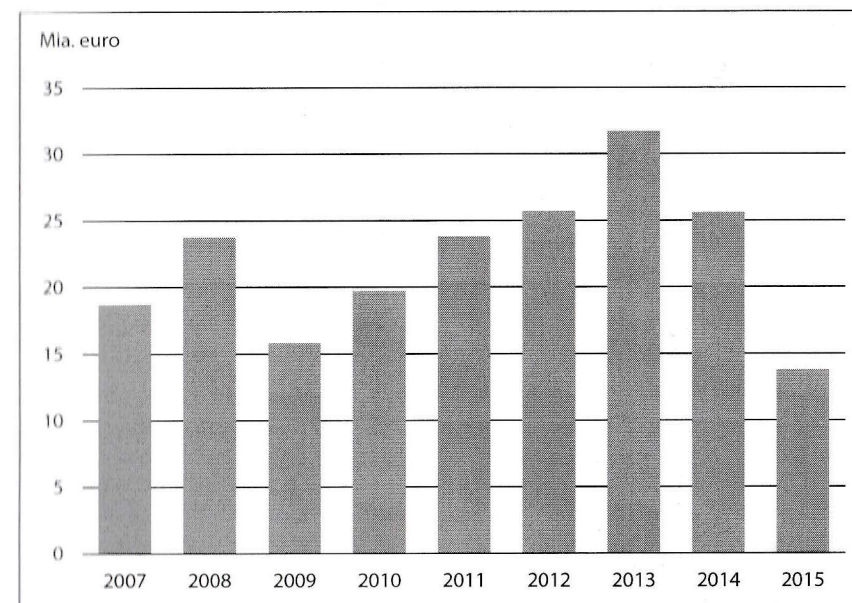
Den efterfølgende del af kapitlet er disponeret som følger: I første afsnit gennemgår jeg hvidvasksagen og ser i denne forbindelse på Danske Banks indtjening i Estland og særligt fra de udenlandske kunder, som herefter betegnes non-residentafdelingen. Data kommer hovedsagelig fra Bruun & Hjejle, der er advokat for Danske Bank, og som udarbejdede bankens officielle hvidvaskrapport. I andet afsnit redegør jeg for den fri presses betydning for, at sagen er kommet til offentlighedens kendskab. Det bliver naturligvis med særlig fokus på de tre journalister på Berlingske, men som vi skal se, blev der også lækket meget vigtige oplysninger til Financial Times: Oplysninger, der af nogen tolkes som »the smoking gun« i relation til Danske Bank-toppens ansvar.

I tredje afsnit diskuterer jeg kort Finanstilsynets passivitet og den tvist, der er mellem det estiske og danske finanstilsyn.

Danske Bank i Estland: Officielle advarsler og kapitalindstrømning

I 2006 erhverver Danske Bank Sampo Bank for 30 mia. kroner. Med denne handel følger den estiske afdeling. Danske Bank får hermed sin entre i Baltikum. På daværende tidspunkt er Baltikum kendt for at være et »Wild West«-finanscenter, med en usædvanlig stor indstrømning af kapital fra både nær og fjern. Alene i Danske Bank Estland strømmede der op mod 20 mia. euro igennem non-residentkonti i 2007, der er det første år Danske Bank opererer i Estland, se figur 1.1.

Figur 1.1: Kapital, der strømmede igennem non-residentkonti i DB Estland

Kilde: Bruun & Hjejle (2018).

Der går derfor heller ikke lang tid, før Danske Bank bliver advaret af både den russiske centralbank og det estiske finansilsyn mod beskudte penge, altså advaret om, at non-residents bruger afdelingen til at hvidvaske penge fra lyssky aktiviteter:⁶

The bank's management in Copenhagen had already received warnings. In 2007, Estonian regulators and even the Russian central bank told Danske what it had got into. »Clients of Sampo Bank permanently participate in financial transactions of doubtful origin«, the Russian central bank said, estimating that billions of roubles monthly were involved, according to the Danske report into the scandal (Financial Times, 3. oktober 2018).

De advarsler som den russiske centralbank giver udtryk for, stemmer godt overens med den almindelige vurdering i økonomi- og finansskredse i Baltikum. Regionen var på daværende tidspunkt ganske enkelt kendt for at være et af verdens finanscentre med hvidvask som en del af forretningssortimentet.⁷

Og advarslerne fortsætter med at tikke ind. I 2009 udsender det estiske tilsyn nye advarsler, men som figur 1.1 viser, får det ikke Danske Bank til at skære ned på betjeningen af de udenlandske kunder i de efterfølgende år. Faktisk sker der en markant stigning i dette forretningsomfang, fra godt 15 mia. euro i 2009 til 32 mia. euro i 2013, hvor det toppe. Oversat til danske kroner strømmer der i 2013 omkring 250 mia. kroner igennem non-residents konti i den beskedne Tallinn-filial.

Og fra Brunn & Hjejle-rapporten ved vi også, at væksten i dette forretningsomfang ikke ledsages af yderligere foranstaltninger, der skal sikre, at man lever op til princippet om KYC – Know Your Customer – der er det centrale element i Anti Money Laundering-lovgivningen. Med accelerationen i betjeningen af non-residents, udvikler afdelingen sig fra at være et væsentligt profitcenter til næsten at være forretningen Danske Bank Estland. Afdelingen står således for 99 procent af filialens overskud i 2013, når vi ser på overskuddet før tab på udlån. Målt på overskuddet før skat leverer non-residents 76 procent af overskuddet.

Det er et fantastisk guldæg Danske Bank har fundet og efterfølgende videreudvikler. I 2008 genererer den 9,9 procent af den samlede indtjening (før skat) i hele Danske Bank-koncernen ifølge Bruun & Hjejle-rapporten. Dette bidrag vokser til 10,7 procent i 2011, hvor det toppe. Med bedringen i Danske Banks økonomiske situation falder den relative betydning naturligvis, men filialens bidrag fortsætter med at være signifikant. I 2013 står Danske

Bank Estland for 4,2 procent af hele Danske Bank-koncernens indkomst (før skat), altså målt i forhold til overskuddet i samtlige forretningsområder i Danske Bank koncernen. I forhold til den investerede kapital bidrager Estland i de bedste år med mere end 400 procent forrentning, noget der selvsagt ikke kan matches af nogen som helst andre filialer.⁸

Den markante stigning i non-residentafdelingen finder sted under Thomas Borgens lederskab, da han er øverst ansvarlige for denne del af Danske Bank fra 2009 til sommeren 2012. Da Danske Bank var i alvorlige vanskeligheder under finanskrisen og måtte have tilført kapital fra staten for at overleve, må man formode, at den lille afdeling i Estland har haft stjernestatus internt i Danske Bank.

Pressens rolle i afsløringen af skandalen

Året 2013 bliver et afgørende år for Danske Bank ikke kun på grund af den voldsomme stigning i non-residentkundeforretningen, men også fordi toppen i København bliver kraftigt advaret om hvidvaskrisici. Det sker bl.a. på det, der i dag omtales som oktober-mødet.

Financial Times og oktober 2013-mødet: Hvor meget vidste man i toppen i København?

Referatet fra dette møde, der blev afholdt i Estland, kommer til Financial Times' kendskab, før Danske Banks advokatrapport bliver offentliggjort en uge senere. På basis af det lækkede referat skriver Financial Times den 13. september 2018:

Danske Bank's chief executive rejected calls to scale back the business at the heart of one of Europe's largest money-laundering scandals despite concerns raised at the time by other managers and JPMorgan. At a meeting in October 2013, Thomas Borgen was told by the new head of business banking that the level of activity in its Estonian branch from outside the country — mostly from ex-Soviet states and Russia — was higher than that of rivals and »needed to be reviewed and potentially reduced«, according to minutes seen by the Financial Times. In response, the minutes said that Mr Borgen »emphasised the need for a middle ground and wanted to discuss this further outside of this forum«. A person involved in the investigation called the minutes one of the most important documents from the probe. »This was the point at which a decision was made not to stop this business«, the person said (Financial Times, 13. september 2018).

Ifølge dette læk vælger Thomas Borgen, der på dette tidspunkt er avanceret til CEO for banken, altså en såkaldt middelvej, hvilket i praksis betød, at der ikke blev sat en stopper for hvidvasken. Desuden lægger han op til, at den efterfølgende diskussion skal finde sted uden for referat. I relation til den del af mødet, der er refereret, skriver Financial Times:

Questions have been raised about what the management and board knew about the scandal and when they learned it, particularly for the bank's chief. Mr Borgen was head of international banking — which included Estonia — from 2009 until 2012 before becoming chief a year later. The meeting in the afternoon of October 23 in 2013 included an overview of the situation from Lars Morch, who had taken over responsibility for Estonia from Mr Borgen the previous year. Mr Morch was ousted in April as the bank's chairman conceded it »should have undertaken more thorough investigations at an earlier point«. Also present at the October 2013 meeting were Henrik Ramlau-Hansen, Danske's then chief financial officer, who became chairman of the Danish financial regulator in 2016 before resigning this May (Financial Times, 13. september 2018).

Af ovenstående kan man altså også konstatere, at bankens CFO deltager i mødet. København er med andre ord repræsenteret med de to øverst placerede i Danske Bank-organisationen. Som det fremgår af Financial Times, bliver bankens CFO senere formand for Finanstilsynet. At CFO'en deltager på oktober-mødet, fremgår ikke eksplicit af advokatrapporten fra Bruun & Hjejle.

I Finanstilsynets rapport fra maj 2018 omtales oktober-mødet overhovedet ikke, hvilket forekommer besynderligt, da referatet viser, at toppen i København klart blev advaret om hvidvaskrisici. Og uden lækket til Financial Times ville vi muligvis aldrig være blevet bekendt med, at Finanstilsynets formand (daværende) faktisk deltog i dette møde. Han var dermed bekendt med beslutningen om at fortsætte »business as usual«.

Finanstilsynet vidste imidlertid godt, at tilsynets formand havde deltaget på det skæbnesvangre oktober-møde, da man udsendte rapporten i maj 2018. Det fremgår nemlig af den rapport, som Finanstilsynet sender ud i januar 2019. I denne rapport søger man at retfærdiggøre, hvorfor oktober-mødet slet ikke omtales i maj-rapporten, hvilket jeg vender tilbage til.

Financial Times-artiklen afslører også, at Danske Bank-toppen var blevet advaret tidligere, end hvad man synes at foregive. Og advarslen kom altså fra den øverst ansvarlige for Estland. I Bruun & Hjejle-rapporten gives der udtryk for, at det først er i begyndelsen af 2014, at man bliver klar over at den er gal:

In early 2014, following a whistleblower and new reporting from Group Internal Audit, Danske Bank Group realised that there had been a historical misconception. It was now realized at Group level that AML procedures at the Estonian branch involving the Non-Resident Portfolio had been manifestly insufficient and inadequate (Bruun & Hjejle 2018).

Erkendelsestidspunktet er altså til debat på grund af det lækkede referat, men også fordi JPMorgan Chase & Co., der var korrespondentbank for Danske Bank, opsiges samarbejdet allerede i 2013. Det gør JPMorgan Chase & Co. netop med henvisning til problemet med de store og meget mistænkelige transaktioner. Men det blev altså heller ikke et wake up-call for Danske Bank.⁹

Selvom advokatrapportens datering af erkendelsestidspunktet derfor er højest diskutabelt, er man godt klar over, at det tager alt for lang tid, før Danske Bank gør noget ved problemet med alle de mistænkelige transaktioner:

Actions actually taken in 2014 turned out to be insufficient, with a number of processes not brought to an end. For one thing, the allegations brought forward by the whistleblower were not properly investigated. More generally, focus was mainly on procedures, as opposed to mitigating real and concrete risks arising out of a still active Non-Resident Portfolio (Bruun & Hjejle 2018).

Sagen er den, at det først er efter, at det estiske finanstilsyn griber ind i 2014, at der faktisk sker noget. De estiske myndigheder tvinger ganske enkelt Danske Bank til at lukke ned for non-residentafdelingen. Og det sker med virkning fra ultimo 2015. Det er bemærkelsesværdigt, at det er hele afdelingen, der lukkes ned.

I 2018 er ti tidligere ansatte i Danske Bank Estland blevet forhørt af det estiske politi. De er mistænkt for at have samarbejdet med – og blevet betalt af – kriminelle.

Efterforskningen af denne sag er ikke afsluttet.¹⁰ I Bruun & Hjejle-rapporten frikendes toppen i København. Da Bruun & Hjejle er advokat for Danske Bank, ville det være usædvanligt, hvis man var kommet til den modsatte konklusion. Det skal tilføjes, at Finanstilsynet ikke har foretaget en selvstændig kulegravning af non-residents konti og omfanget af hvidvasken. Data kommer alene fra Bruun & Hjejle.¹¹

Artikler i Berlingske satte gang i optrevlingen af hvidvaskesagen

Det var som nævnt de tre journalister på Berlingske, der skrev den første artikel om potentiel hvidvask i Danske Bank Estland og i øvrigt også – men i

mindre omfang – i Nordea Danmark. Deres første artikel, dateret den 20. marts 2017, rapporterede om godt syv mia. kroner i suspekterte pengeoverførsler mellem 2011 og 2014. Tallene var baseret på data fra journalistorganisationen Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP) og det russiske dagblad Novaya Gazeta. Formålet med transaktionerne var at overføre penge fra kriminelle aktiviteter i Rusland til selskaber i skattely på Seychellerne og i Panama via konti i de to danske storbanker.

Derefter følger en serie af artikler, blandt andet Aserbajdsjan-historien i september 2017, der fortæller, at diktaturet i Aserbajdsjan brugte Danske Bank Estland til at overføre penge til europæiske politikere, embedsmænd og naturligvis til sikre skattely.¹² Artiklen gav genlyd i USA og i en række europæiske lande.

Men i Danmark var der fortsat relativt stille om sagen, og nogle gav også udtryk for, at journalisterne lavede hetz mod Danske Bank. Men da efterfølgende artikler i foråret 2018 trækker tråde til den russiske efterretningstjeneste og til Putin-familien, begynder der at ske noget i Danmark.¹³ I maj 2018 offentliggøres Finanstilsynets første rapport. Den indeholder otte påbud til Danske Bank, og banken får også besked på at polstre sig med fem mia. kroner.

Den 19. september 2018 offentliggøres Bruun & Hjejle undersøgelsen af sagen. Det viser sig, at hvidvasken er langt større end hidtil antaget. I medierne blev der før advokatrapporten talt om hvidvask i størrelsesordenen 50 mia. kroner. Nu viser det sig, at der er tale om mistænkelige transaktioner, der er tredive gange så store. Og en stor del af de 1.500 mia. kroner vurderes at være hvidvask. Det får naturligvis sagen til at eksplodere.

Betydningen af den frie presse kan i denne sammenhæng næppe overvurderes. Sagen er den, at det er de tre journalisters løbende strøm af artikler, der lægger så meget pres på Danske Bank, at banken bliver nødt til at iværksætte sin egen advokatundersøgelse, som banken så også forpligter sig til at offentliggøre. Der er ikke meget, der tyder på, at Finanstilsynet efter at have afleveret rapporten i maj 2018 ville have gjort mere i sagen. Finanstilsynets genoptagelse af sagen, der resulterer i rapporten fra januar 2019, kommer nemlig til verden efter pres fra medier, politikere og meningsdannere.¹⁴

Danske Bank erkender, at man har reageret alt for sent på advarslerne. CEO Thomas Borgen siger op per 1. oktober 2018. Derefter indstiller bestyrelsen, at der ansættes en ny CEO, men den udvalgte kan ikke godkendes af

Finanstilsynet. Efterfølgende indkaldes der til en ekstraordinær generalforsamling, hvor formanden Ole Andersen erstattes med Karsten Dybvad.

Finanstilsynets passivitet og presset fra medierne

Finanstilsynet har halset bagefter i denne sag, muligvis fordi man har vurderet, at det var Estland, der havde ansvaret for hvidvaskovervågningen. Finanstilsynet bliver således tvunget ind i sagen på grund af medieomtalen og det politiske pres, der følger med, at landets største bank tilsyneladende har haft et omfattende samarbejde med kriminelle.

I tilsynets arbejde med sagen er der flere ting, der er bemærkelsesværdige. For det første undlader man som nævnt at omtale oktober mødet i den første rapport, der dels viser, at Danske Bank fortsætter »business as usual« på trods af advarsler og dels, at tilsynets formand deltager i mødet.¹⁵ Formanden har ganske vist erklæret sig inhabil i hvidvaskesagen og stepper derfor ud af mødelokalet, når denne sag er oppe, men da en formand er øverste leder og dermed også indirekte har mulighed for at udøve en påvirkning, blev der i medierne rejst kritik af dette forhold.¹⁶ Synspunktet var, at formanden burde gå af for at sikre, at der ikke var nogen som helst indirekte indflydelse på tilsynets undersøgelse. Men Finanstilsynet vælger, at lade formanden blive, men kun til den dag Finanstilsynet afleverer rapporten. Her meddeler formanden så sin afsked.

Medens der har været uenighed om, hvilken myndighed der har haft ansvaret for hvidvasktilsynet, er det hævet over enhver tvivl, at det er Finanstilsynet, der har ansvaret for at sikre, at Danske Bank ledelsen er »fit and proper«. I maj-rapporten vurderes det, at ledelsen er »fit and proper«. I den forbindelse skal det nævnes, at maj-rapporten kommer på et tidspunkt, hvor vi ikke kender til det astronomiske beløb på 1.500 mia. kroner i mistænkelige transaktioner. Det gør Finanstilsynet til gengæld, da den anden rapport udfærdiges, men vurderingen er fortsat, at ledelsen er »fit and proper«, hvilket man også må sige er yderst bemærkelsesværdigt.¹⁷

Det tredje forhold der også er bemærkelsesværdigt er, at Finanstilsynet i 2019-rapporten erklærer, at man har levet op til alle sine forpligtelser i sagen, som Finanstilsynet nu omtaler som Estlandssagen. Denne udlægning er

esterne imidlertid ikke enig i. Derfor har der været en strid i medierne om ansvarsfordelingen. Det estiske finanstilsyn skriver blandt andet:

Inden de to inspektioner blev gennemført i 2014, informerede Finantsinspeksjoon det danske finanstilsyn, som den primære tilsynsmyndighed, flere gange i 2012 og 2013 om potentielle spørgsmål angående ledelsen i Danske Bank, hvor den estiske filial var en integreret del. Da Finantsinspeksjoon så, at det danske finanstilsyn ikke handlede, besluttede vi at handle selv (Børsen, 30. januar 2019).

Finanstilsynet har erklæret sig uforstående over for denne meddelelse. Selvom denne strid kan forekomme absurd i betragtning af, at den finder sted tre år efter, at non-residentafdelingen er lukket ned, så er det af stor betydning, at offentligheden og politikerne får kendskab til tvekampen, for den er også en øjenåbner, der kan bidrage til, at man kan indrette overvågningen på en bedre måde i fremtiden. Man kan sige, at den fri presse igen har sørget for, at få relevante informationer frem i dagslyset.

Den hidtil største hvidvask-sag globalt og Finanstilsynets historik i øvrigt, bør få Folketinget til at udtænke en smartere måde at regulere bankerne på. Sagen er den, at Finanstilsynet intet så i opløbet til finanskrisen. Og Finanstilsynet har heller ikke set en krone af de 1.500 mia. kroner beskidte penge, der er strømmet igennem Danske Bank filialen i Estland. Der er behov for en fundamental ændring af reguleringen af den finansielle sektor, hvilket jeg vil komme ind på ved anden lejlighed.¹⁸

Litteratur

- Andersen, N. & Johannesson, T. (2019, januar 30). Estisk finanstilsyn reagerer på redegørelse fra det danske finanstilsyn. *Dagbladet Børsen*.
- Barsøe, M. (2018, juni 27). Vend hver en sten, Jarlov. *JP Finans*.
- Bruun & Højle (2018, september 19). Report on the Non-Resident Portfolio at Danske Bank's Estonian branch. *Berlingske*.
- Bruun-Hansen, K. (2018, august 8). Michael har brugt 1½ år på hvidvask-sagen: En ensom kamp i starten. *Journalisten*.
- Finanstilsynet (2018, maj 3). *Danske Banks ledelse og styring i hvidvask-sagen i den estiske filial*.
- Finanstilsynet (2019, januar 28). *Redegørelse om Finanstilsynets tilsyn med Danske Bank i forhold til Estland-sagen*.
- Jung, E., Lund, M. & Bendtsen, S. (2018, september 10). Trods kraftige hvidvask-advarsler: Ansatte i Danske Banks skandale filial fik bonus i 2014. *Berlingske*.

- Jung, E., Lund, M. & Bendtsen, S. (2018, februar 26). Danske Bank-ansat slog alarm til topledelsen: Putin-familien og Ruslands efterretningstjeneste hvidvaskede penge i banken. *Berlingske*.
- Jung, E., Lund, M. & Bendtsen, S. (2017, marts 20). Hvidvaskede milliarder fossede gennem danske banker. *Berlingske*.
- Jung, E., Lund, M. & Bendtsen, S. (2017, september 4). Diktatur sendte milliarder gennem Danske Bank. *Berlingske*.
- Jung, E., Lund, M. & Bendtsen, S. (2018, september 14). Centralt møde i hvidvask-sagen ikke nævnt i afgørelse fra Finanstilsynet. *Berlingske*.
- Jung, E., Lund, M. & Bendtsen, S. (2017, november 16). Finanstilsynets formand er inhabil i hvidvask-sag. *Berlingske*.
- Lund, M. (2018, maj 9). Ekspertes: Finanstilsynet bør genåbne hvidvaskundersøgelse. *Berlingske*.
- Milne, R. & Binham, C. (2018, oktober 3). Inside Danske's Euro 200 bn »dirty money« scandal. *Financial Times*.
- Milne, R. (2018, september 13). Danske chief ignored calls to shrink scandal-hit unit. *Financial Times*.
- Risager, O. (2017, april 20). Hvidvask og Grådighed. *Berlingske*.
- Risager, O. (2019, februar 5). Finanstilsynets selvforkendelse er fornærmende – her er tilsynets graverende fejl. *JP Finans*.

Noter

1. De tre journalister: Eva Jung, Michael Lund og Simon Bendtsen. Deres første artikel »Hvidvaskede milliarder fossede gennem danske banker« kom den 20. marts 2017 i *Berlingske*. De har efterfølgende skrevet et stort antal andre artikler i takt med, at nye graverende forhold er blevet lækket fra hemmelige kilder. De har i januar 2019 modtaget Cavlingprisen for deres banebrydende og i virkeligheden ganske modige journalistik. Af pladmæssige grunde kan jeg ikke medtage alle deres artikler, men der er refereret til nogle af de vigtigste i litteraturlisten.
2. Honoré de Balzac, fransk forfatter, er bl.a. kendt for sit meget dystre syn på kapitalismen, uden at have sans for, at markedsøkonomien, når den indrettes klogt som i Norden, er en effektiv maskine, der skabe fremgang i levestandarden for hele befolkningen.
3. I kommentaren til *Berlingskes* første artikel den 20. marts 2017 citeres direktøren for Finanstilsynet, Jesper Berg, for at sige følgende: »Da der kan være tale om en større ny hvidvask-sag, som rækker ud over Danmarks grænser, er Finanstilsynet i dialog med relevante tilsynsmyndigheder i andre lande om sagens udvikling.« Finanstilsynets ageren har i stor udstrækning bestået af dialog med andre myndigheder og Danske Bank, herunder udsendelse af breve og forespørgsler. I marts 2016 giver Finanstilsynet dog Danske Bank en påtale for »ikke rettidigt at have identificeret væsentlige hvidvaskrisici i bankens filial i Estland«, men tilsynet indleder ikke en større kulegravning af sagen. Det er først langt senere, at Finanstilsynet udarbejder to større rapporter om hvidvask-sagen, den første kommer i maj 2018 og den anden i januar 2019. I den første rapport udstedes der otte påbud til Danske Bank. Vi vender tilbage til tilsynets rapporter.

4. Afdelingen for udenlandske kunder er stort set lukket ned ultimo 2015.
5. Danske Bank havde forinden annonceret, at man var på vej ud, men ikke så hurtigt, som det nu kræves af de estiske myndigheder.
6. Det kan være penge, der stammer fra korruption, prostitution, narkotika og andre kriminelle aktiviteter.
7. I begyndelsen af 00'erne deltog jeg i »missions« til Baltikum for IMF og har i Risager (2017) kort beskrevet nogle af de tanker, som jeg gjorde med hensyn til den usædvanligt store kapitalindstrømning fra især Rusland og Ukraine.
8. Financial Times, 13. september 2018.
9. Whistleblower Wilkinson, der var chef for Danske Markets, Baltikum, advarer i fire e-mail fra december 2013 til april 2014 direktionen om en lang række mistænkelige forhold.
10. En tidligere chef for international and private banking er blandt de ti. Det er også blevet diskuteret om whistlebloweren selv har været medvirkende. Han har tilsyneladende været medforfatter til et notat med den anholdte tidligere chef for international banking om spejlhandel (kunder køber obligationer i rubler og sælger dem tilbage og modtager US dollar), som dog ikke i sig selv er ulovligt, men som bruges som et hvidvaskinstrument. Det skal også nævnes, at Danske Bank på trods af advarslerne om hvidvask udbetaler bonus i 2014 til ansatte i non-residentafdelingen, se Berlingske, 10. september 2018.
11. For en diskussion af vigtigheden af at alle sten vendes i denne sag af hensyn til rets følelsen og respekten for myndighederne, se Barsøe i JP Finans, 27. juni 2018. Bemærk i øvrigt: Artiklen er skrevet, da vi troede, at hvidvasken var en brøkdæl af det vi ved i dag.
12. Berlingske, 4. september 2017.
13. Berlingske, 26. februar 2018.
14. Se eksempelvis Michael Lund, Berlingske, 9. maj 2018.
15. I en kommentar til denne udeladelse skriver Finanstilsynet i den efterfølgende 2019 rapport følgende: »Finanstilsynet fandt det imidlertid mere relevant at medtage et tilsvarende citat fra bestyrelsens strategiseminar i juni 2014, hvor strategien i Baltikum blev drøftet. Den administrerende direktør havde på dette tidspunkt en meget mere omfattende viden end i oktober 2013 om manglerne ved hvidvaskforebyggelsen i den estiske filial.«
16. Se eksempelvis diskussionen i Michael Lund, Berlingske, 9. maj 2018.
17. Det er det af en række gode grunde: For det første taler vi om måske verdenshistoriens største hvidvaskskandale, hvor ledelsen i København er blevet advaret mange gange både af interne og eksterne uden at gøre noget. For det andet har Danske Bank, som også nævnt af Bruun & Hjejle, ved flere lejligheder givet Finanstilsynet oplysninger, der har været usande. Og for det tredje er indtjeningen fra hvidvasken af et sådant omfang, at det forekommer usandsynligt, at man ikke i København på øverste niveau har diskuteret, hvordan denne filial kan tjene så voldsomt meget mere end alle andre filialer. Uanset disse forhold er det altså det danske tilsyns konklusion, at ledelsen i Danske Bank har været »fit and proper«.
18. I min artikel i Berlingske fra den 20. april 2017 berører jeg kort nogle få principielle aspekter. Grundlæggende handler det om, at (gen)indføre det personlige ansvar med straffeforanstaltninger, som toppen i bankerne ikke skal kunne forsikre sig ud af.